№ 46 — ՀՈՒՆԻ ԿԻ ԼՅՈՐԻՆ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը՝ 10 ռուբլի։
կէս տարեկանը՝ 5 ռ., երեք ամսականը՝ 3 ռ., ամիսը 1 ռ.։

Աբոնման համարները ընդունվում են 5 հունվ.։

Բարեփոխված ու ընդլայնված կարգով կը սկսի հրատարակվել 1 փետրվարից։

Ամսագրի գները՝ տարեկան 11—2 ռուբլի վճարելով։

Ամսագրին աշխատակցելու համար դիմել հետևյալ հասցեով։

Ադրես՝ Ռեդակցիա «Մեղու Հայաստանի», ի Թիֆլիս, ուլ. Ռեդակցիոն դե «Mégbun Hajastani» à Tiflis (Caucase).

ՄԵՂՈՒ ՀԱՅՈՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՏԻ 1894-ԻՆ ՔԱՂԱՔԻՍ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ։

ՏՊԱՐԱՆ ՀԱՍՑԷ՝ ՎԱՍԻԼԻԵՎՍԿԻ ՕՍՏՐՈՎ, 7 ԼԻՆԻԱ, № 22։

ԳՈՒՆԱՅԻՆ ՀԱՐՑ

ԳՈՒՆԱՅՈՒՆԴԻՆ

ՀԱՅՈՑ

—

«Ընդհանուր հայոց միաբանութեան վիճակագրութիւն

Ա.

Ամէն տարի մեր մամուլի մէջ կը տեսնենք մեր ազգի ընդհանուր վիճակագրութեան մասին գրուածներ, որոնք կը ցուցնեն, թէ ինչպէս ամէն տարի մեր ազգի թիւը կը պակսի, կը նուազի։ Ամէն տարի կը տեսնենք, թէ ինչպէս մեր ազգի մէջ ծնունդները կը նուազին, մահերը կ՚աճին, ամուսնութիւնները կը պակսին, ինչպէս մեր ազգի մէջ ամէն տարի աւելի ու աւելի կը շատնան անբարոյական ծնունդները, ինչպէս մեր ազգի մէջ ամէն տարի աւելի ու աւելի կը շատնան ինքնասպանութիւնները, ինչպէս մեր ազգի մէջ ամէն տարի աւելի ու աւելի կը շատնան գողութիւնները, աւազակութիւնները, սպանութիւնները, ինչպէս մեր ազգի մէջ ամէն տարի աւելի ու աւելի կը շատնան խելագարները, ինչպէս մեր ազգի մէջ ամէն տարի աւելի ու աւելի կը շատնան մուրացիկները, ինչպէս մեր ազգի մէջ ամէն տարի աւելի ու աւելի կը շատնան հիւանդները, ինչպէս մեր ազգի մէջ ամէն տարի աւելի ու աւելի կը շատնան ամուսնալուծութիւնները

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԱՆԳԻՍՆԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ա.

Ամառ էր։ Ես ու հայրս գնում էինք Ղարաբաղի լեռներով։ Ճանապարհը երկար էր, ձիերը հոգնած։ Ես ուզում էի հանգստանալ, հայրս՝ ոչ։ Նա ասում էր, որ ճանապարհին հանգստանալը վատ նշան է։

Մի օր, երբ մենք հասանք մի գյուղ, հայրս ասաց.

— Այստեղ մի գիշեր կմնանք։

Ես ուրախացա։ Գյուղի անունը Ծաղկավան էր։ Գյուղացիները մեզ հյուրընկալեցին։ Երեկոյան նրանք հավաքվեցին մեր շուրջը և սկսեցին պատմել իրենց մասին։

Հայրս լսում էր ուշադիր, հետո հարցրեց.

— Ձեր գյուղում դպրոց կա՞։

Գյուղացիները լռեցին։ Մի ծեր մարդ պատասխանեց.

— Եղել է, բայց փակվել է։ Ուսուցիչը հեռացել է, գրքերը մնացել են։

Հայրս գլխով արեց։ Ես տեսա, որ նրա դեմքը լրջացավ։

Առավոտյան հայրս ինձ կանչեց իր մոտ։

— Որդի՛ս, ասաց նա, ես պետք է գնամ Շուշի։ Դու կմնաս այստեղ և կսովորես։ Ես կվերադառնամ մեկ շաբաթից։

Ես վախեցա։ Ես չէի ուզում մնալ առանց հոր։ Բայց հայրս նայեց ինձ խիստ աչքերով, և ես գլխով արեցի։

Հայրս գնաց, իսկ ես մնացի գյուղում։

Բ.

Առաջին օրը ես ման էի գալիս գյուղում։ Տեսա մի մեծ շենք, որի դռան վրա գրված էր «Դպրոց»։ Ներսում դատարկ էր։ Սեղանների վրա փոշի էր, պատերին՝ պատռված քարտեզներ։

Երեկոյան ես հանդիպեցի մի աղջկա, որի անունը Նարե էր։ Նա ասաց, որ ինքն էլ է ուզում սովորել, բայց չգիտի, թե ինչպես։

Ես ասացի.

— Հայրս կասի, թե ինչպես։

Նարեն ժպտաց։

— Իսկ եթե նա չասի՞։

Ես չգիտեի, թե ինչ պատասխանեմ։

Գ.

Հայրս վերադարձավ հինգ օր հետո։ Նա ինձ հետ բերեց մի մեծ տոպրակ գրքեր։

Առավոտյան նա գնաց դպրոց և սկսեց մաքրել սենյակները։ Ես և Նարեն օգնեցինք նրան։ Մենք լվացինք պատուհանները, ավլեցինք հատակը, դասավորեցինք գրքերը։

Երբ գյուղացիները տեսան, որ դպրոցը նորից բաց է, շատերը եկան մեզ մոտ։ Ոմանք բերեցին գրիչներ, ուրիշներ՝ թանաք։

Դ.

Հայրս ասաց.

— Ես չեմ կարող մնալ ձեզ մոտ, բայց ես կուղարկեմ նոր ուսուցիչ։

Գյուղացիները շնորհակալություն հայտնեցին։ Նրանք ուզում էին նվեր տալ հորս, բայց նա հրաժարվեց։

Ե.

Մենք հեռացանք գյուղից առավոտյան։ Ես նայեցի հետ և տեսա, որ դպրոցի դռան վրա նոր ցուցանակ է կախված։

Ես հասկացա, որ հայրս ինձ այստեղ չի թողել պատահաբար։ Նա ուզում էր, որ ես սովորեցնեմ ուրիշներին։

Զ.

Տուն հասնելուց հետո հայրս ինձ ասաց.

— Դու մեծանում ես, որդի՛ս։ Մարդը պետք է ոչ միայն սովորի, այլև սովորեցնի։

Ես գլխով արեցի։ Այդ օրվանից ես սկսեցի ավելի լուրջ նայել գրքերին։

Է.

Տարիներ անց ես դարձա ուսուցիչ։ Ես հիշեցի Ծաղկավանը, Նարեին և հորս խոսքերը։

Ես հասկացա, որ ամենամեծ հանգիստը գիտելիքն է։

ՀՈՐ ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ա.

Ես ծնվել եմ 1883 թ. մայիսի 7-ին, գյուղում։ Հայրս գյուղի քահանան էր։ Նա ինձ սովորեցրեց կարդալ և գրել։

Ես սիրում էի գրքեր կարդալ։ Հատկապես սիրում էի պատմական գրքերը։

Բ.

Ես ուսումս շարունակեցի Թիֆլիսում։ Այնտեղ ես հանդիպեցի շատ երիտասարդների, որոնք ուզում էին ազատություն։

Գ.

Ես միացա նրանց։ Մենք գաղտնի հավաքվում էինք և խոսում էինք մեր երկրի մասին։

Դ.

Ես ստիպված էի թաքնվել։ Ես փոխեցի անունս և սկսեցի ապրել ուրիշ քաղաքում։

Ե.

Ես գրեցի առաջին գիրքս։ Այն կոչվում էր «Ազատության ճանապարհը»։

Զ.

Ես ապրեցի երկար կյանք։ Ես տեսա շատ փոփոխություններ։

Է.

Ես մահացա 1913 թ. հունվարի 3-ին։

ՄԱՐԴԸ ԵՎ ԱՍՏՂԸ

Ա.

Մարդը նայեց աստղին և ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու հեռու ես, բայց ես քեզ տեսնում եմ։

Աստղը լռեց։

Բ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու մեծ ես, բայց ես ուժեղ եմ։

Աստղը լռեց։

Գ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու գեղեցիկ ես, բայց ես խելացի եմ։

Աստղը լռեց։

Դ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու հավերժական ես, բայց ես գիտեմ, որ ես մեռնելու եմ։

Աստղը լռեց։

Ե.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես պատասխանելու, բայց ես գիտեմ, որ ես պատասխանելու եմ։

Աստղը լռեց։

Զ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես հավատում, բայց ես գիտեմ, որ ես հավատում եմ։

Աստղը լռեց։

Է.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ը.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Թ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ժ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ժա.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ժբ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ժգ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ժդ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ժե.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ժզ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ժէ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ժը.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ժթ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ի.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Իա.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Իբ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Իգ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Իդ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Իե.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Իզ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Իէ.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Իը.

Մարդը ասաց.

— Ես գիտեմ, որ դու չես ուզում, որ ես գիտենամ, բայց ես գիտենամ, որ ես գիտենալու եմ։

Աստղը լռեց։

Ի

թեան 1883 մարտի 13 և ապրիլի 3ի ընդհանուր ժողովների օրագիրներից քաղուածք:

Առաջին ընդհանուր ժողովը կայացաւ նախագահութեամբ վրաստանի իմէրէթի թեմի առաջնորդ որբազան Աբիստակէս եպիսկոպոսի և ներկայութեամբ 43 անդամների. իսկ երկրորդ ժողովը— սրբազանի առաջարկութեամբ, նախագահութեամբ արժանապատիւ ցարութիւն աւագ քահ. Սուքիասեանցի և ներկայութեամբ 40 անդամների: Այդ երկրորդ ժողովը առաջինի շարունակութիւնն էր:

Ընկերութեան 16 յօդուածի դ. կէտի և 29 յօդուածի զօրութեամբ վարչութիւնը ներկայացրից ընդհանուր ժողովին իւրնութիւն և իհաստատութիւն ընկերութեան գործունէութեան և եղեմբից անցեալ տարւոյ հաշիւը և 1883 թ. նախահաշիւը:

Վարչութեան առենապետի՝ տիկ. Սրբուհի երիցեանը տալով ժողովին վարչութեան միամեայ գործունէութեան հաշիւը, ասաց որ կանոնադրութեան 16 յօդուածի ա. կէտի զօրութեամբ՝ ընկերութեան հաստատութեան օրից (մարտի 7-ին 1882 թ.) վարչութիւնը գլխաւորապէս աշխատած է նորա դրամական միջոցներն աւելացնելու և միայն մասնաւոր օժանդակութիւն է տուած զանազան դպրոցներին: Բայց վերջը՝ երբ ընկերութեան միջոցները բաւական ամենցին, վարչութիւնը առանձին խնդրագրով դիմեց հանգուցեալ կաթուղիկոսին, հայցելով նորին օծութեան թոյլատուութիւնը՝ առնելընկերութեան ներքոյ թիֆլիսի հայ օրիորդաց դպրոցներից մէկը այն պայմանաւ որ այդ դպրոցում գիտութեան հետ զուգնթաց մատակարարուէր կար ու ձևը և այլ անային պիտանի գիտելիքներ: վարչութեան այս փափագը՝ տեղւոյս սրբազան առաջնորդի օրհնութեամբ և օժանդակութեամբ կատարուելու վրայ է, որովհետև ս. Նշան եկեղեցւոյ ծխականների և ժամառորների մէջ արդէն միաք էր ծագել իւրեանց եկեղեցուն կից մի այդպիսի դպրոց ունենալ որ վարչութիւնը օր առաջ կ'աշխատէ առնել իւր հսկողութեան ներքոյ, տալով նորան կարևոր օժանդակութիւն:

Անցեալ 1882 թ. եւմանից հաշիւը՝ կարդալուց յետոյ, ժողովը միաձայն հաւանութեամբ հաստատեց: Հաստատեց նաև նախահաշիւի մուտքը որ հաշուած էր 3082 ո. այսինքն՝ 500 ո. ընկերութեան մշտական անդամներից, 8822 ո.—տարեկան անդամներից, 1500 ո. պարահանդէսներից և այլն, 150 ո. այլևայլ նուիրաբերութիւններից և 110 ո. ընկերութեան գումարի տոկոսից: Նահանջուի մէջ որոշած ծախսերից ժողովը հաստատեց՝ 2000 ո. ս. նշան եկեղեցուն կից բացուելիք դպրոցի ապահովութեան համար, 200 ո. այլևայլ հայ դպրոցներին միանուագ օժանդակութեան համար, դիւանական և մանր ծախսերի համար 140 ո. ընդամենը՝ 1883 թ. համար հաստատուեցաւ 2340 ո. ծախսը: Իսկ նախահաշուի մէջ ոչ րոշուած 500 ո. որ նշանակուած էր Ս. Պետերբուրգում մանկավարժութեան կամ բժշկականութեան ուսանել ցանկացող մի որդեդրուհոյ պահպանութեան համար, մի տարի ևս յետաձգուեցաւ. բացի սրանից ընդհանուր ժողովը չը համակրից որդեդրուհու բժշկականութեան ուսանելու գաղափարին:

Ընդհանուր ժողովը՝ վարչութեան առաջարկութեամբ որոշեց ընկերութեան աւելորդ 200 ո. գումարից հիմնադրամ կազմել, գնելով պետական արժէթղթեր. նոյնպէս հաստատեց իգործադրութիւն ս. Նշան եկեղեցւոյ կից դպրոցի համար վարչութեան մշակած թէ՛ առարկաների և թէ՛ ձեւագործի ծրագիրը:

վարչութեան առենապետուհի՝
Ս. Երիցեան
Առենադպիր՝
Ա. Քիւմիւշեան.

Թիֆլիս, 20ն ապրիլի.

ԲԱԳՈՒ

16-ին ապրիլի,

Կարդալով «Մշակ» լրագրի № 60-ի մէջ պ. Աբէլեանցի նամակն, որով հրաւիրում է դանձակայ հասարակութեան ուշադրութիւնը նոր բացվող երկաթուղու կայարանի և գիւղի վերայ, այդ բարի առաջարկութիւնն համակրելի է, վասն զի կան և այնպիսիներն, որոնց համար անհրաժեշտ է, իսկ ինչ՝ կը վերաբերի պ. յօդուածագրի երկրորդ կէտին, թէև իւր կեանքում չէ տեսած մի որևիցէ գանձակեցի որ արհեստով պարապէր, այդ օտարօրի նկատողութիւնն ինձ շատ անտեղի երևեցաւ, որովհետև թղթակցութեամբ պարապող անձն, իմ կարծիքով, եթէ պատիւ ունէ գրիչ ձեռն առնելու, նախ պէտք է համ ծանօթ լինի, կամ թէ լաւ ուսումնասիրած իւր յօդուածի նիւթն, և ո՛չ թէ լսածն գրէ, որ միայն գովասանքի արժանանայ:

Ես բուն գանձակեցի լինելով, բոլորովին սխալ և հակառակ գտնելով պ. Աբէլեանցի գաղափարութիւնն, կարող եմ բացարձակ ասել որ գանձակեցիք ըստ մեծի մասին պարապում են գլխաւորապէս հողագործութեամբ, շերամապահութեամբ և այգեգործութեամբ. իսկ օտար քաղաքներում օրինակ Բագուայ մէջ բացի վաճառականական դասը, կան և տանտագործներ, գարբիններ և կառագործներ, չեմ յիշում միւս արհեստներով պարապողներին, որոնց հետ գուցէ պ. Աբէլեանցը ծանօթ չէ:

Ա. Մ. Սահակեանց.

ՍԻՄՖԷՐՕՊՕԼ

23 ապրիլի.

Իբրև նամակիս շարունակութիւն (տես «Մեղու» № 39)՝ կամենում ենք մի երկու խօսք ևս ասել: Այնտեղ գրել էինք. «Ակամայ այս էլ պէտք է ասել, որ Հոգևոր Ղեկավարը կերակրելու չեն Ա. Բահաթրեանցի Թշուառ կինը և երեք Թէ չորս կաթնակեր երեխաներով շրջապատած, առանց նիւթական միջոցի: Ուրիշ երկիրներում, ուրիշ ազգեր այսպիսի դէպքում հոգեհանգիստներով չեն բաւականանում: Մենք, հայերս, միջոցներ չ'ունինք դէթ գարուս մի քանի մեր նշանաւոր գործիչներին արձաններ, մնեմոզիներ կառուցանել, բայց մի՞թէ այնքան էլ միջոց չ'ունինք, որ այսպիսի ծանր դէպքերում մեր արժանաւոր գործիչների կաթնակեր երեխաներին թողնենք առանց մի կըտոր հացի բաղդի խաղալիք: Չէ, մենք պարտական ենք օգնութեան ձեռք կարկառել դէպի այս քամբաղդ մանուկները: Եթէ Ա. Բահաթրեանցին մահ վիճակվեր արքունական իւր նախկին պաշտօնում, նրա մանուկներն օրէնքի զօրութեամբ օգնութիւն կ'ստանային, իսկ այս անմեղ արարածներն այժմ զրկված են և սրանից:

Մենք ոչ բաղդ և ոչ տաղանդ ունեցանք լինել հայ գործիչ, պատկանել այս յարգելի դասին, բայց մեզ համար դիւրին է երևակայել այն սոսկալի դրութիւնը, որ վիճակուած է հայ գործիչներին կենդանութեան ժամանակ և մահուանից յետոյ: Սրբանք կենդանութեան ժամանակ կոպէկներով հազիւ են ապրում, սև օրի, ծերութեան համար մի բան յետ ձգել—անկարելի է, ծերութեան ժամանակ թոշակ էլ Աստուած տայ, իսկ վաղահաս մահի հարուածից էլ ապահով չեն, թէ իրանց կաթնակեր երեխաների հետ ինչ կը լինի: Մեկ լսօսք հայ գործիչների դասը այժմ ներկայանում է մեզ մի տեսակ հայկական պրօլետարիատի դաս, այն ինչ մեր ժամանակներում գոնէ ազգերի գործող ինտելլիգենցիան ոչ մի տեղ այսպիսի դաս չէ կազմում: Եվ ինչ իրաւունք ունին հայերը դժել, որ ազգային գրական շատ գործիչներ չ'ունինք, քանի որ առաւել արժանաւոր գործիչներն անդամ ապահով չեն, որ վաղահաս մահով ենթարկելու են իրանց երեխաներին մուրացկանութեան:

Անցեալ 70 թուականներում մի արժանաւոր խումբ պետերբուրգի հայ ուսանողներից, կարծես պատրաստւում էր կովկասի ժողովուրդի համար ապագայում գործելու, իսկ այդ խմբից միայն մէկը (պ. Մ. Եպիսկոպոսեանց) մեռաւ և այն էլ շուտով թողեց սև լուծը, բայց ճնացաննե՞րը... Այո՛, դիպլոմաւորներից շատերը խուսափում են հայ պրօլետարիատի գասը մտնել: Ա. Բահաթրեանցը իւր կամքով թողեց այսօրուայ ապահով ծառայութիւնը, մտաւ անշնորհակալ հայի փշոտ ասպարէզը: Այս անցքը միայն արդէն բաւական նկարագրում է հանգուցեալին: Իսկ եթէ անգութ մահը նրան շուտ խլեց—դա նրա մեղը չէ, դա ուսուցչ և հայոց գրականութեան կարծես անխուսափելի ճակատագիրն է:

Գառնանք բուն խնդրին: Ո՞վ պէտք է մտածէ Ա. Բահաթրեանցի կաթնակեր երեխաների համար: Մեր կարծիքով բոլոր հայերը, իսկ գործի բուն կիզբը առաւել պատկանում է թիֆլիսի հայ ինտելլիգենցիային, ուր սա կենդրոնացած է: Մեր կարծով պէտք է կազմել մի մանաժողով, որը կը վճռէ, թէ ինչ տեսակ միջոց առաւել օգտակար է, — եթէ ոչ բոլորովին ապահովել (որը մեր կողմից կարծեմ միայն երազ է), գէթ մի փոքր թեթևացնել մեր քամբաղդ մանկավարժի անմեղ երեխաների դրութիւնը, — արդեօք հարկաւո՞ր է ուղղակի ստորագրութիւն, թէ դիմել հանգուցեալի գրուածքների հրատարակութեանը և այլն: կարծեմ այս բարի գործում, և ի խրախուսութիւն կենդանի արժանաւոր գործիչների, քաջ Ղարաբաղը իւր շուշիով, Նոր-Նախիջևանը, թիֆլիսն և և Սիմֆէրօպօլը առաջին տեղը կը բռնեն, որովհետև առաջինը օգնելու է իւր արժանաւոր որդու մանուկներին, իսկ միւսներում հանգուցեալը անձամբ գործել է: Ուրեմն մեզ մնում է սպասել:

Սարգիս Տէր-Վարդանեանց.

ՍԱՂՆԱԽ

7 ապրելի

Այս րոպէիս այնքան նիւթեր ունիմ աչքիս առաջ, որ չը գիտեմ թէ որտեղից սկսեմ, գրել և ինչ տեղ վերջացնեմ, բոլորն էլ ուշագրութեան արժանի առարկաներ և այս պատճառով եթէ ոչ բոլոր, դոնէ նրա մի քանի մասերը աչքից չը պէտք է հեռացնել, ուրեմն սկսեմ կարդալ:

Արդէն մի քանի անգամ խօսել ենք մեր ծխական հայոց երկսեռ ուսումնարանների վերաբերութեամբ և ցոյց ենք տուել նրա լաւ կողմերը, նոր հոգաբարձուների օրով: Այդ բանական չէ. այս րոպէիս մի հոգաբարձուի շնորհիւ—նրա յորդորանօք բոլորն էլ ձրի ստացվում են մեր ուսումնարանների անուանով հետևեալ հայերէն հրատարակութիւնները «Մեղու», «Մշակ», «Պատկ», «Վարժարան» «Աղբիւր», իսկ ուսումնարանի փողով միայն «Բուրաստան մանկանց» ամսագիրը: Շնորհակալութիւն պէտք է յայտնել «Մեղուի» խմբագրին, որի լրագրի 25 ամեայ յոբելեանի առթիւ տեղացիները յարգելով նրա յիշատակը իրանց մէջ հանգամանագ փողով դուրս գրեցին ուսումնարանի համար երկու լրագիր և մի ամսագիր, իսկ «Մշակ» և «Վարժարան» իբր սեպհական ծախսով նուիրող պ. Ծ. Մամուլեանցին յայտնում ենք մեր շնորհակալութիւնը այդ ազնիւ գործի համար: Լաւ կը լինէր եթէ սրա հետ ուրիշ լրագիրներ ևս ստացուէր. եթէ նուիրողներն էլ չը լինէին մասնաւոր անձինքներից, գոնէ խմբագիրները իրանց կողմից բարեհաճ համարէին ձրի ուղարկելու:

Ինչպէս իմացանք, օրիորդաց ուսումնարանի աշակերտուհիների թիւը հասնում է 46-ի շնորհիւ նոր վարժուհու, այդ կարգ ու կանոնը երբէք չի տեսնուած, ինչ որ այժմ տեսնում ենք այդ համեստաբարոյ տիկնոջից յառաջացած աշակերտուհեաց մէջ. ասում են եթէ ընդունելին աշակերտուհիներին 100-կ'անցնէր, այն ինչ անցել տարիներում դրա կէսի չափ էլ չը կար: Անհասարակ ճշդամարիտ պէտք է ասած բոլոր ուսուցիչների աշխատութիւնները գնահատուելու են արժանաւոր կերպով, քանի որ հասարակութեան ամեն մի անդամից լսվում է գոհանութիւն, Աշկեղների թիւն էլ շատից շատ է և ինչպէս լսեցինք ամենքն էլ մեծ բաւականութեամբ են դուրս գալիս ուսումնարաններից:

Սրանից մի շարաթ առաջ Աղարծու վանքի վարդապետ արժ. Պ. Տէր-Մարդարեանցը այստեղ հիւր էր, նա իր կենդանի քարոզներով յաղեցրեց ժողովրդականներին: Նա մի երեկոյ էլ նուիրեց քարոզելու հայ ծխական երկսեռ ուսումնարանների բարեկարգութեանց և յառաջադիմութեանց մասին. խօսեց և մայրենի լեզուի կարևոր նշանակութիւնը և թէ որքան անհրաժեշտ են մանաւանդ օրիորդներին, որոնք ժամանակով լինելու են ապագայ հայ դաստիարակիչ մայրեր: Շնորհակալութեան արժանի եղան հրապարակաւ մեր ուսուցիչները և սուսուցչուհին, ինչպէս երևում էր հայր սուրբի խօսքերից նա այցելել էր մեր դպրոցներին և գոհ էր մնացել:

Լսում ենք, որ շուտով մեզ հիւրասիրելու է երուսաղէմի արժ. Սահակ վարդապետը, յանկանում ենք նրա բարի գալուստը և յաջողութիւն, քանի որ մեզ ի մօտուստ յայտնի է նրա քարոզների գեղեցիկ իմաստնութիւն: Ցանկամք և սպասենք:

Այստեղ ոչ մի վարակող հիւանդութիւն չը կայ. բացի սկարլատինը, որ նոր է մուտ գործել և երիւղէ սպառնում մանուկներին: Ծերերի և պառաւ կանանց մահը՝ անցեալ տարի, մանաւանդ վերջին ամիսներում, աստիճանից անցաւ: Քաղաքական բժիշկի կարևորութիւն—այժմ այս է քաղաքիս անհրաժեշտ խնդիրը, որի մասին զբաղուած է մեր հասարակութեան հսկացող դասը հրաւիրելու իրանց ծախսով սրա հետ և ունենալու մի քաղաքական դեպատուն: Եւ ինչպէս լսեցինք շուտով կ'ունենանք մի հայ երիտասարդ բժիշկ, որի կարգուելուց յետոյ ազատուած կը լինինք վատուհան նեղութիւններից: Ա՜խ, ի՞նչ հիանալի կը լիներ, եթէ իրաւ ազատուէինք այնպես, ինչպէս ազատուեցանք տեղիս նախկին փոստատան կառավարչից:

Չափազանց անդամ պանդատուկ ենք, որ քաղաքիս ժողովները գլխներնին լուսաւորվում չեն, լապաներնիրչ՛ունենալու պատճառաւ. բայց հոգացող ոչ ոք չը կայ. մէկը կար—տեղիս գաւառապետի օգնականը, որը՝ մեծ խոստմունքներ էր տալիս հասարակութեանը. բայց ցաւումենք, որ նրան էլ շուտով տեղափոխեցին ուրիշ տեղ:

Այստեղի հայ քահանաները շատ անապահով վիճակի մէջ են ապրուստի կողմից, որովհետև նրանց թիւը քաղաքիս համեմատ շատ է, այն ինչ սրա շրջակայքում մեծ կարօտութիւն կայ. հարկաւոր է մտածել:

Քահանայ յիշեցի ու միտս եկաւ: Անցեալ շաբթին տեղիս մայր եկեղեցում մի բարձր աստիճան ունեցող քահանան մի խեղճ տիրացուին անլսելայ «դորս դու պատուիրեցեր» էր անում: չը գիտեմ թէ ի՞նչ պատճառաւ և կամ ի՞նչ հետևանք ունեցաւ այդ ահռելի գանակոծութիւնը:

Մեր ուսուցիչարանների յայտնի թշնամիները իրանց կրքոտ նպատակին հասնելու համար, այժմ ձայն են արձարձել իրանց համակամների մէջ, որ շուտով հոգաբարձուներին, ուսուցիչներին և ուսումնչուհուն պէտք է արձակեն իրանց կամքով պաշտօնները: Զարմանալի դատողութիւն: կարծումեն թէ ամեն տէղ, ամեն բան փողից և հարստութիւնից ուշ նենայ կախում, չը գիտեն այդ ողորմելի պարծեցող վաշխառուները, որ այդպիսի անկանոն վարմունքով աւելի իրանց են տապարցնում հասկացողների առաջ: Սրանց մասին ուրիշ անգամ:

Սղնախեցի.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գլադստոնի պաշտօնէութիւնը մի հարուած ստացաւ պարլամէնտում դիմադիր կուսակցութիւնից, պատգամաւոր յայտնի Բրեդլօի առթիւ պաշտօնէութիւնը մի նոր օրինագիծ էր մշակել, որով պարլամէնտում նիստ ուներող անդամի սովորական Աստուծու անունով երդուելու ձևը փոխվում էր մի հատարակ խոստումի վերայ: Այս օրինագծի նպատակն էր խղճի ազատութեան սկզբունքի վերայ հիմնած իրաւքանչիւր պատգամաւոր, որ Աստուծուն (խնչքին զօռ տալով) չէր հաւատում, կարող լինի պարլամէնտի նիստերին մասնակցելու առանց որ Աստուծու անունով երդուելու լինէր: Այդ նոր օրինագիծը պահպանում էր պարլամէնտում մարքիզ Հարտինգտոնը խղճի ազատութեան անունով. Գլադստոնն էլ մի լաւ ճառ խօսեց, աշխատեց ապացուցանել որ այդպէս վարուիլը աննպատակ անարդարութիւն է և հետևանքն այն կարող է լինել, որ ժողովրդի մէջ կրօնական զգացումները կը թուլանան, բայց դիմադիր կուսակցութիւնը չը ընդունեց և ժողովը 292 ձայների մեծամասնութեամբ ընդդէմ 289-ի մերժեց նոր օրինագիծը: Ամբողջ ժողովը սովորականից դուրս յուզուած էր և դիմադրութիւնը՝ յաղթականից՝ ծափահարութիւններով իւր յաղթութեան ուրախութիւնն էր արտայայտում: Անգլիական լրագիրների մեծամասնութիւնը պարլամէնտական այս անյաջողութիւնը համարում է մի ծանր հարուած գլադստոնեան պաշտօնէութեան և ընդհանրապէս ազատամիտ կուսակցութեան համար:

— Կայրօ.—Խեդիվի նշանակած մասնաժողովը ջրանցքի վերայ մենօպօլիայի իրաւունք ճանաչեց Սուէզեան ընկերութեան համար:

— Լօնդօն.—Զինաստանում տեղի ունեցաւ անկարգութիւնները և ապստամբութիւնը ճնշուեցաւ. 35 գլխաւոր առաջնորդներին գլխատեցին:

— Փօլսից հեռագրումեն վիէննայի թերթերին, որ բուլկարական իշխանի սուլթանին արած այցելութիւնով բուլղարական տուրքի խնդիրը մօտեցել է աւելի լաւ վճռուելուն: Այն մասին բանակցութիւններ են լինում:

— Բոլոր տէրութիւններն էլ ընդունեցին Լիբանանու նահանգապետութեան պաշտօնի համար Դրան կողմից առաջարկուած Վասա-էֆէնդիին և սուլթանը հաստատեց նրան այդ պաշտօնում:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակը» հրատարակից, որ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձական յանձնաժողովի քննութեանց հետևանքն եղաւ այն, որ պ. Սիմէօնեանցը հրաժարվեցաւ տեսչութեան պաշտօնից:

«Արձագանքը» հրատարակից, որ պ. Սիմէօնեանցը իւր յօժար կամօք հրաժարեցաւ:

Առաջինը չը պիտի կարող լինէր քննութեանց հետևանքն իմանալ, իսկ երկրորդը պէտք է գիտենար, որ իւր յիշած յօժար կամքը ստիպել էր անարդարութիւնից, ուստի և պ. Սիմէօնեանցի հրաժարականը էր պատճառաբանել: Պ. Սիմէօնեանցը դպրոցական կեանքի այսպիսի նեղ և ծանր ժամանակ, առանց պատճառի, յօժար կամքով հրաժարվել չէր կարող: Երկու լրագիրներն էլ իրողութիւնը արդարութեամբ չեն հաղորդում. ամառարակոյս ժամանակը կը պարզէ ամեն բան:

***

Ֆրանսիական լեզուով հրատարակվող միջազգային իրաւունքների համար «Revue de Droit international et de législation comparée» յայտնի ամսագրի մէջ № 2-ում լոյս տեսաւ մի անդամ պաշտօնեայ Ընգլէհարթից մի յօդուած հայոց խնդրի վերաբերութեամբ հետևեալ վերնագրով. — L'Angletterre etla Russie à propos de la question arménienne, par M. Ed. Engelhardt.: Այս աշխատութեան հետ առաջիկայում թարգմանօրէն կը ծանօթացնինք «Մեղուի» ընթերցողներին:

***

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են.—Ղարաբլուխեցի մի օրիորդ, որ պատկուած էր Համամլիում, ամիսը մի քանի անգամ իւր մարդի մօտից փախչում էր, գալիս մօր մօտ, թէ «չեմառնի այդ տղին» թէև առել պրծել էր. անցեալ գիշեր մինչ գալիս, ընկել գետը խեղդվել էր, աղատելով երկու գիւղին ամեն տեսակ խայտառակութիւնից:

***

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են.—«Մարդ. ընկ.» ներկայ վարժապետների մեծամասնութիւնը գրեթէ նման են մի եւրամ անյագ արծիւների,—ժողովված մի անչնչացած գիակի չուրջ.—Զը մոռանանք այն ևս յիշելու, որ յիշեալ գիակը ազգային ապագայ յոյսերին ծառայող հսկան է:

***

Պ. Վ. Եղիազարեանը մեզ գրում է ԹԵԼԱՒԻՑ.—Հաղարծինու վանքի վանահայր գերապատիւ Պօղոս վարդապետ ՏԷր-Մարգարեանը ազգասիրութիւնից դրդուած ուղարկել է տեղւոյս Գայիանեան օրիորդական դպրոցի մանկական գրադարանին հետևեալ գրեանքը՝ 1 հատ Թովմաս եղբօր անակը, 1 հ. Հենրիկոս և Մարիամ, 1 հ. Ֆրանց Չօֆման, 1 հ. Ռոբինզոնի պատմութիւնը, 1 հ. Գառնուկ և Լուսատիկ, 2 հ. Մանկական երգեր Գամառ—Քաթիպասի, 1 հ. Ոսկէ ասեղներ, 1 հ. Պապի ձեռնոցները, 1 հ. Հաւատարմութիւնը ամեն արդելքներին յաղթում է, 1 հ. կարմիր լապտեր, 1 հ. Թաւամազ Մեղու. դպրոցական վարչութիւնը յայտնում է իւր խորին շնորհակալութիւնը:

***

Նոյն տեղից գրում են.—Մեր դպրոցների տեսչները ստանում են հետեւեալ լրագիրները, «Մեղու», «Մշակ», «Վարժարան» և «Աղբիւր». տարաբաղդաբար վերջին ամսագրիս համարները կանոնաւոր կերպիւ չենք ստանում. մարտ և ապրիլ ամսուայ համարները ստացանք ապրիլի 22 ին:

***

Գլադստօնը անգլիական պարլամէնտում երդուելու նոր ձևի մասին եղած առաջարկութեան առթիւ խօսած ճառի վերջումը ասաւ հետեւեալը.— «կրօնական զգացմունքի կորուստը իմ խորին համոզմունքով ամենասարսափելի դժբաղդութիւն է, որ կարող է հանդիպել մի առանձին անհատի կամ ամբողջ ազգիս (ծափահարութիւն):

Եւրոպայի ամենանշանաւոր պետական անձերից մեծը և Անգլիայի առաջին ժողովրդական մարդը Գլադստօնը Անգլիան և անգլիական ազգը ի նկատի առած իւր երկար տարիների փորձերից յետոյ այդ միտքն է յայտնում իրրև իւր խորը համոզմունք. Բայց ինչ պիտի ասէր նոյն Գլադստօնը եթէ գար մեզ մօտ, հայերին տեսնէր, Աստուած գիտէ միայն թէ ինչ է հայոց ազգը և ինչ վիճակի մէջ նա... բայց քահանաների տգիտութիւնը և անբարոյականութիւնը, մարդորս պրօպագանդիստների արարմունքը մէկ կողմից, հոգևոր վարչութեան անտարբերութիւնը, տիրացու-ազատամիտների, իսկ գլուխների ցնորաբանութիւնները միւս կողմից կարողանում են խեղճ ժողովրդի մէջ կրօնական զգացումները թուլացնել, ազգային եկեղեցու հետ կապը խզել, զարդակ գլխի հետ էլ դարդակել և սիրտը և հոգին:

Այս ամենից պակաս էլ անտէր գրականութիւնն է, որ անկարող մարդիկ մի քանի կօպէկ չահելու համար գրում են գրեանք, որոնք միայն տգէտ ժողովրդի մէջ կրօնական զգացումները թուլացնելու են ծառայում, ուրեմն և անբարոյականացնում: Եւ այդ գրքերի կարդացողներն հէնց ամենատգէտ ժողովուրդն է, թերուս պատանիները, լաւ ապագայ է պատրաստվում խօսք չը կայ.

***

«Новое Время» հաղորդում է, որ ապրիլի 25-ին պետական խորհուրդի ընդհանուր նիստում քննուեցաւ կովկասեան տրանզիտի խնդիրը: Ներկայ էին ընդամենը 41 անդամ, որոնցից 17-ը անպայման տրանզիտի խափանման դէմ էին, իսկ 24-ը—այժմեան կարգի պահպանելու կողմն էին:

***

Ինչպէս ասում են, Բաթումի երկաթուղու դիծը երկու ամսից յետոյ կը բացուի, իսկ Բագու-Թիֆլիզեան երկաթուղին գտել են պատրաստ և լաւ միայն մի քանի մանր պակասութիւններ, որոնք ուղղելու պէտք ունին, այդ պատճառով այս վերջինի բացումն էլ, ինչպէս ասում են մէկ երկու չաբաթ յետ կը ընկնի:

***

Ինչպէս հեռագիրը Նիւ—Եօրկից հաղորդում է կայծակից վառուել է ազգային—ընկերութեան կէրօսինի գործարանը, այրուել է կէս միլիօն տակառ կէրօսինով, վեց մարդ սպանուած են. վնասը հասնումէ երեք միլիօն դօլլարի. Այդ երեք միլիօն դօլլարը եթէ Բագու ուղարկէին Բագուի նաւթի գործարանատէրերը կազատուէին նաւթային ճգնաժամից և վաչխառուներից:

Խմբագիր Պ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ
Հրատարակիչ Հ. ԷՆՖԻԱՃԵԱՆՑ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մամուլի տակից տանձին գըրքով դուրս եկաւ ց. Գեղամեանցի

ԳԻՆԵԳԻԻ.

(ԶՈՐՍ ՕՐՈՒԱՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ).

Առաջին օր—Առաջին մասն.

ԳԻՆՆ Է 50 ԿՕՊ.

Վաճառվում է Ն. Զմուրօվեանի և Զ. Դրիգորեանցի գրավաճառանոցներում, պ. Շահվերդեանի գրախանութում և պ. Շահինեանցի Ծխախոտի մագազինում:

7—10

Լոյս տեսաւ
ԱՆԵԿԴՕՏՆԵՐԻ
Երրորդ հատորը
ԳԻՆՆ Է 50 կօպէկ.

Ծախվում է «Կենդրոնական» և «Կովկասեան» գրավաճառանոցներում: կարելի է դիմել նաև աշխատասիրողին՝ Тифлисъ.—На Авлабарѣ.—Ованнесу Назаряницъ.

ՉԻՆԳԵՐ ՄԱՆՈՒՓԱԿՏՈՒՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՆԻՒ-ԵՕՐԿՈՒՄ,

ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԱՄԵՆԱՐՁՆԱՐԺԱԿ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ

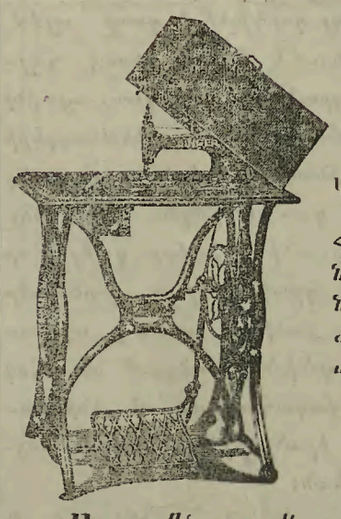

Հայթայթում է ընդունուած ամենալաւ կարի մեքենաներ, իրենց նոր օգնող ապարատներով և նոր ոսնահարներով, որոնք չեն փչացնում և բանելու ժամանակ առանց ձայն հանելու թեթև շարժումն ունին, այնպէս, որ ամենաթոյլ և ծեր մարդիկ կարող են առանց այլ զործ դնելու բանեցնել: Ծախվում է

ՏԱՐՈՒԱՑ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԿԷՍ ՄԻԼԼԻՕՆԻՑ ԱԻԵԼԻ ՄԵՔԵՆԱՅ:

Այս ամենալաւ վկայութիւնն է, որ ցոյց է տալիս Զինգերեան իսկական մեքենաների լաւութիւնը և արժանաւորութիւնը:

Ապդ. Զինգերի կարի մեքենաները մեծ հաչակ են վայելում իրենց առաւելութեամբ, թէ՛ բազմատեսակ արդիւնաբերութեամբ և թէ՛ դիմացկունութեամբ, այդ պատճառով ուրիշ գործարանատէրեր շատ անգամ կեղծում են և ծախում են իսկական Զինգերի մեքենաների տեղ: Ուստի ձեր ուշադրութիւնը գարձնում ենք այն հանգամանքի վերայ, որ իւրաքանչիւր Զինգերեան մեքենայի թէ՛ բանելու և թէ՛ տափարակի վերայ գործարանի մարկան է շինուած այսպէս. The Singer Manufacturing C°,

Հ. ՆԷՅԴԼԻՆԳԵՐ.

Թիֆլիս, Գօլօվինսկի Պրօսպէկտ, Միրիմանովի տուն.—Բաթում, Պալեսկական փողոց, Թերգի-Օղլուի տուն.—Բուէթայիս, Միքայէլեան փողոց, Շնէյդերի տուն և Բագու Միքայէլեան փողոց, Տէր-Աւագովի տուն:

Որ ամենին դիւրին լինի ձեռք բերելու ամենաօգտակար և իսկական Զինգերի մեքենան կարելի է և առնել կատ-կատ վճարելով շաբաթական 1 ռ. 50 կ. առանց գնումը աւելացնելու: Բանեցրած մեքենաները կարելի է խանութում նորի վերայ փոխել:

ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ ТИФЛИСЪ, 3-го Мая 1883 г.

Տպարան Մ. Ռօտինեանց և ընկ.